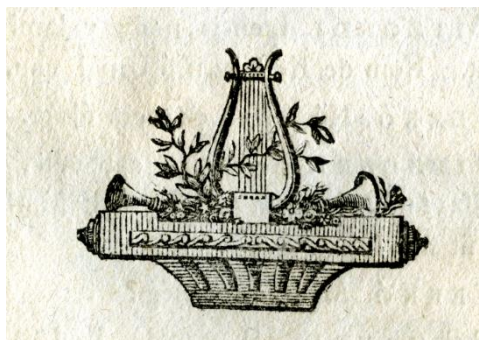

**ÚJ EREDMÉNYEK A SZÍNHÁZ- ÉS DRÁMATÖRTÉNETI KUTATÁSBAN
(17–19. SZÁZAD)**

NEW RESULTS IN THE RESEARCH OF THEATRE AND DRAMA (17–19TH CENTURY)

EGER, 2021.

ESZTERHÁZY KÁROLY KATOLIKUS EGYETEM
BÖLCSESZETTUDOMÁNYI ÉS MŰVÉSZETI KAR
NYELV ÉS IRODALOMTUDOMÁNYI INTÉZET

A PROGRAMFÜZET BORÍTÓJÁN BARTÓK RÓBERT KÉPALKOTÁS SZAKOS HALLGATÓ
VÉGTELENSÉGIG CÍMŰ CÍMŰ KÉPÉNEK EGY RÉSZLETE LÁTHATÓ

Új eredmények a színház- és drámatörténeti kutatásban (17–19. század)
New results in the research of theatre and drama (17–19th century)

Eger, Hungary
Eszterházy tér 1. (Líceum)

Szeptember 2–4/ 2–4 September, 2021
Program / Schedule

Szept. 2. / 2 Sept.

10.00–10.30 Regisztráció / Registration

10.30–10.40 Megnyitó / Opening the conference

1. szekció / Session 1

Líceum, I. em. Kápolna/ Chapel

Elnök / Chair: Demeter Júlia

10.40–11.00 EGYED Emese: *Déguiser le jeu théâtral?* (Georg Buchanan–István Illyefalvi: Jephthé)

11.00–11.20 LACZHÁZI Gyula, *Barátság és férfiasság* Gyöngyösi István Florentina-drámájában

11.20–11.40 BENE Sándor: *A Constantinus és Victoria*

11.40–12.00 SZEGEDI Eszter: *Érvek és ellenérvek az Intrichi d'Amore című komédia attribúciója kapcsán*

12.10–12.30 CZIGÁNY Ildikó, *Az operaszerző Vivaldi és Ferrara*

12.30- 13.00 Vita / Discussion / Discussion

13.00–14.00 Fogadás / Reception

2. szekció / Session 2

Líceum, Fsz. 113, Könyvtár/ Bibliotheca

Elnök / Chair: Kusper Judit

15.00–15.20 PINTÉR Márta Zsuzsanna: *Eger színházi élete 1692-1799*

15.20- 15.40 DÓBÉK Ágnes: *Dramas dedicated to Ferenc Barkóczy*

15.40–16.00 SZALISZNYÓ Lilla, „*Mint színi hatást nem ígérő, visszautasított*” A Nemzeti Színház drámabíró bizottságának munkája

16.00–16.20 ZENTAI Mária : „*A krokodilus teje*”. A Bánk bán átváltozásai: Katona, Egressy, Nádasdy

16.20-16.30 DEMETER Júlia: *Katona József „ismeretlen drámái”* (rövidített előadás)

16.30–16.45 Vita / Discussion

16.45–17.00 Kávészünet / Coffee break

17.00. Könyvbemutató/Book presentation

Líceum, II. em. 302.

Ferences iskoladrámák II. 1740–1750, Ferences iskoladrámák III. 1751–1762. Szerk.

DEMETER Júlia, PINTÉR Márta Zsuzsanna, s. a. r. DEMETER Júlia, MEDGYESY S.

Norbert, PINTÉR Márta Zsuzsanna, KÖVARI Réka (zene), MISKEI Antal (latin szöveg), Budapest, Balassi Kiadó, 2021.(RMDE 18. század 6/2–3.)

A kötetet bemutatja: EGYED Emese

Katona József: Vitézi játékok s. a. r., a tanulmányokat és a jegyzeteket írta DEMETER Júlia, NAGY Imre, Budapest, Balassi Kiadó, 2021.

A kötetet bemutatja: ZENTAI Mária és SZALISZNYÓ Lilla

Zrínyi Miklós és a magyarországi barokk költészet szerk. Szerk. BENE Sándor, PINTÉR Márta Zsuzsanna, Eger, Líceum Kiadó, 2021.

A kötetet bemutatja: SZÖRÉNYI László

19.00. Színházi előadás /Theatre performance of BÖSZK

Andreas Friz: *Zrinius* (1738). Előadja a Boldog Özséb Színtársulat, PPKE

Szept. 3. / 3 Sept

3. szekció / Session 3

Líceum, Fsz. 113, Könyvtár/ Bibliotheca

Elnök / Chair: Bazil, Martin

9.00–9.20 MEDGYESY S. Norbert: *Präfigurationstypen und Sinnbilder in den Mysterienspielen von Schomlenberg aus den 1740er und 1750er Jahren*

9.20–9.40 MILLEI Mónika: *Die Wolfgangus-Exempel in einer deutscher Predigt (1749) und in einem Passionsspiel von Csíksomlyó (1760)*

9.40–10.00 DEMETER Júlia: *The mysterious mystery plays of Csíksomlyó. What do we know about Csíksomlyó heritage?*

10.00–10.20 KÖVÁRI Réka: *Songs in the Csíksomlyó Passion Plays (Franciscan School Plays Vols 2–3)*

10.20–10.40 VANYÁK Dóra: *Moralitások gyakorlati alkalmazása a középiskolai nevelésben*

10.40–11.00 Vita / Discussion

11.00–11.15 Kávészünet / Coffee break

4. szekció / Session 4

Líceum, Fsz. 113, Könyvtár/ Bibliotheca

Elnök / Chair: Egyed Emese

11.15–11.35 SAULINI, Mirella: *Twenty-Five Years of Research on Jesuit Drama: an Italian Contribution to the History of Theatre*

11.35–11.55 JACKOVÁ, Magdalena: *Staging of Early Modern Biblical Plays from Czech Lands*

11.55–12.15 BOBKOVÁ VALENTOVÁ Katerina – BAŽIL Martin: *Deux adaptations du mythe d'Atalante et Hippomène dans le théâtre jésuite de la province de Bohême : Arnold Engel (1656) et H. W. Richter (1679)*

12.15–12.35 KLOSOVÁ, Markéta: *Actors and Acting in the Comenius's cycle*

12.35–13.00 Vita / Discussion

5. szekció / Session 5

Líceum, Fsz. 113, Könyvtár/ Bibliotheca

Elnök / Chair: Zentai Mária

15.00–15.20 DERES Kornélia: *Performing New Images in Nineteenth-century Hungarian Theatre*

15.20–15.45 BILIBOK Apollónia: *Ecsedi Kovács Gyula budapesti Nemzeti Színházban töltött évei – vendégszereplései, fogadtatása, kritikák*

15.45–16.00 FÖLDESDY Gabriella: *Bessenyei György: Ágis tragédiája – Obernyik Károly: Kleonisz (Az uralkodás lehetőségeinek korlátozott megvalósulása két azonos témakörű tragédia különböző megoldásaiban)*

16.00–16.20 JÁNOS Szabolcs: *Mobilitás és kapcsolathálók a 18-19. századi erdélyi színháztársaságban*

16.20–16.30 Vita / Discussion

16.30–16.45 Kávészünet / Coffee break

6. szekció / Session 6

Elnök / Chair: Medgyesy S. Norbert

16.45–17.05 KOVÁCS Viktor: *Connection between the intriguing female character and the symbols of the Night in the translation of Die Zauberflöte [A boszorkánysíp] by Mihály Csokonai Vitéz*

17.05–17.25 BOLDOG-BERNÁD István – MÉSZÁROS Gábor: *An Early Political Comedy – On Zsigmond Beöthy's Követválasztás (Legate's Election)*

17.25–17.45 KOVÁCS Dominik: *A 18. századi tragikus műfajok homogenizálódása és stíluselemeik Kisfaludy Károly Stibor vajda című történelmi szomorújátékában*

17.45–18.15 Vita / Discussion

19.00-22.00 Társasvacsora, borkóstolás a Szépasszonyvölgyben / / Conference dinner, wine tasting in Szépasszonyvölgy

Szept. 4. / 4 Sept

Kirándulás/Excursion

9.00 Kirándulás/coach excursion: Eger – Bélapátfalva, Ciszterci apátság, XII. század/ Cistercian abbey, 12th century – Szarvaskő vára/Ruined fortress of Szarvaskő – Felsőtárkány, Szikla forrás/spring – Eger útvonalon, különbusszal

Visszaérkezés 13 órakor / return to Eger at 13h, a konferencia zárása / close of the conference.

14.00 – 18.00 Fakultatív látogatás az Egri Várban, illetve az Érseki Látogatóközpontban / Elective: visit in the Fortress of Eger or/and in the Visiting Centre of the Archsee

ÖSSZEFOGLALÓK/ABSTRACTS

BILIBOK APOLLÓNIA: *ECSEDI KOVÁCS GYULA BUDAPESTI NEMZETI SZÍNHÁZBAN TÖLTÖTT ÉVEI – VENDÉGSZEREPLÉSEI, FOGADTATÁSA, KRITIKÁK HATÁSA JÁTÉKÁRA*

Kutatásom fókuszában Ecsedi Kovács Gyula színészi munkája és annak fogadtatása áll, az 1862-1865 és 1878-1881 között Budapesten töltött éveire koncentrálni. Elsőként az 1862-1865 közötti budapesti tartózkodását mutatom be, választ keresve arra a kérdésre, hogy ebben az időszakban miért nem jelenik meg a színésről annyi kritika, mint a későbbi időszakokban?

A továbbiakban kitérek a vándorszínészet szerepére ebben a pár évet befogó időszakban. Miként válik problémává, hogy egy-egy színházi intézmény, vagyis a Kolozsvári Nemzeti Színház színészei nem állandó tagokként vannak jelen a színház intézményében? Folyamatosan vendégszereplésekben vesznek részt, ami hatással van mind a létesítményre, mind a színészi játékra. A Hölgyfutár folyóiratban megjelenő kritika alapján teszem fel azt a kérdést, ami részben a kritikust is foglalkoztatja: miért járnak a színészek folyamatosan vendéglőadást tartani? Mi az, ami vonzza őket ebben, annak ellenére, hogy gyakorta kell utazniuk egyik városról a másikra?

Legvégül pedig körül járom, hogy milyen volt Ecsedi Kovács Gyula játékának a fogadtatása az 1878-1882-es időszakban Budapesten, és a milyen hatással voltak a megjelent kritikák a színészi játékra.

BOBKOVÁ VALENTOVÁ KATERINA – BAŽIL MARTIN: *DEUX ADAPTATIONS DU MYTHE D'ATALANTE ET HIPPOMENE DANS LE THÉÂTRE JESUITE DE LA PROVINCE DE BOHEME : ARNOLD ENGEL (1656) ET H. W. RICHTER (1679)*

Les sujets de la mythologie ancienne n'apparaissent que rarement sur la scène du théâtre jésuite scolaire d'Europe centrale. Les histoires censées servir d'*exempla* moraux, comme celle de Romulus et Rémus (Prague, Nouvelle Ville, 1729), constituent une exception ; mais même dans cette fonction, on trouve plus souvent des sujets historiques anciennes (*Pythias et Damon*, Klementinum 1723 ; *Titus Manlius*, Klementinum, 1720 ; *Cinamon Atheniensis*, Prague, Malá Strana, 1718 ; *Piso iudex*, Prague, Nouvelle Ville, 1729). Parfois, des héros mythologiques servent de parallèles typologiques pour les protagonistes des pièces (*Victor in cunis Hercules...* *Georgius VIII.*, Klementinum 1733 ; *Ulysses seu Theophilus*, Prague, Malá Strana, 1710 ; *Castor et Polux seu Jonathas et David*, Prague, Malá Strana, 1719).

Dans ce contexte, il est assez surprenant que, dans la province jésuite de Bohême, on ait conservé la trace de deux mises en scène de l'histoire amoureuse d'Atalante et Hippomène de la seconde moitié du XVIIe siècle : un interlude de la pièce *Costis sive Catharis Partheno-Martyr Alexandrina* d'Arnold Engel (1656) et une synopse de la pièce *Atalanta... sive India* de Heinrich Wenceslaus Richter (1679). Chacun de ces deux auteurs interprète le récit mythologique d'une manière différente et lui donne des significations allégoriques très différentes.

Dans cette communication, les questions suivantes seront abordées : Ces deux adaptations théâtrales se fondent-elles sur une connaissance directe des *Métamorphoses* d'Ovide, ou bien puisent-elles dans d'autres sources comme des versions en prose destinées à un usage scolaire ?

Y a-t-il une relation entre ces deux drames jésuites et le regain d'intérêt pour l'histoire d'Atalante dans l'opéra ? Les premières versions lyriques sont celles de Johann Kaspar Kerll (Munich, 1667) et d'Antonio Draghi (Vienne, 1669) : les deux proviennent de l'Europe germanophone et leurs créations datent des deux décennies séparant la naissance des deux pièces jésuites.

BOLDOG-BERNÁD ISTVÁN – MÉSZÁROS GÁBOR: AN EARLY POLITICAL COMEDY – ON ZSIGMOND BEÖTHY'S KÖVETVÁLASZTÁS (LEGATE'S ELECTION)

Zsigmond Beöthy was a little-known figure in Hungarian literature during the Reform Era. He was a more significant character of the contemporary political life than an author, yet his political comedy formed an important part of Hungarian drama history. In our paper, we present a piece (*Legate's Election*) that holds many learning outcomes in terms of drama literature and history of the age. We also compare it to the international tradition of political comedy, as the subject is also remarkable from the perspective of Central and Eastern European drama history.

The archetype of the Hungarian-language political comedy was first revealed in Ignác Nagy's *Tisztújítás* (*Renewal*) by drama history (although József Eötvös wrote his comedy *Éljen az egyenlőség* »Long Live Equality« earlier). Beöthy published his own work the following year, which does not only refer to Ignác Nagy's regarding the title of the piece, but in its subject matter and content as well, as it draws attention to the contraries of the election of the legate, which was done by proclamation at the time. The characteristic feature of Beöthy's comedy is the use of vivid linguistic elements and vocabulary, taken from the political public discourse of the era. In our paper we discuss how the register of public political discourse was incorporated into literary language, and how it also influenced other genres, such as the satirical epic work of János Arany, *Az Elveszett alkotmány* (*The Lost Constitution*).

CZIGÁNY ILDIKÓ: AZ OPERASZERZŐ VIVALDI ÉS FERRARA

Antonio Vivaldi operaszerzői tevékenységét számos zenei, színháztörténeti tanulmány vizsgálta, vizsgálja.

Előadásom Vivaldi Guido Bentivoglio d'Aragónával 1736-39 között folytatott levelezéséből kiindulva – melyet a ferrarai Állami Levéltár kéziratai alapján Adriano Cavicchi publikált – új nézőpontból világít rá a korszak itáliai zenés színházainak működésére, valamint a zeneszerző impresszáriós tevékenységére.

DEMETER JÚLIA: KATONA JÓZSEF „ELVESZETT” DRÁMÁI?

Katona József 200 évvel ezelőtt, 1820–21-ben végleg búcsút mondott a drámaírásnak. Mai tudásunk szerint autográf drámakézirata legfeljebb egy lehet.

Közben Katona darabjainak egy részét számos társulat játszotta, így egy-egy műnek több kézirata, sugópéldánya is fennmaradt. Azok, amelyekbe színházi kezek nyúltak bele, töröltek, javítottak, kiegészítettek, mára értékes példái a színháztörténetnek. Van azonban olyan kézirat, amelyet esetleg maga Katona javított, vagy olyan tisztázata, amely nem tartalmaz javításokat, ám eltér a korábbi, az eredetihez közelebbinek ítélt szövegtől, még hozzá jóval ügyesebb, feszebb dramaturgiájával – akárcsak a *Bánk bán* általunk ismert második kidolgozása.

Tétova kérdésünk: lehet, hogy nemcsak a *Bánk bánt* vette elő később és dolgozta át Katona, hanem egy-két másik darabját is?

**DEMETER JÚLIA: THE MYSTERIOUS MYSTERY PLAYS OF CSÍKSOMLYÓ
WHAT DO WE KNOW ABOUT CSÍKSOMLYÓ TRADITION?**

The bulk of the 18th century drama corpus of Csíksomlyó containing of some 80–85 dramas is in the manuscript volume titled *Liber exhibens actiones parascevicas* with 48 Good Friday dramas on 1352 pages; two further volumes contain 13 (7+6) dramas. We know quite a lot about these 61 plays survived in good condition. The remaining texts are on separate sheets or copy books, most of them are fragments as parts were lost. Our survey tries to look beyond the Good Friday plays and tries to reconstruct the lost heritage.

**DERES KORNÉLIA: PERFORMING NEW IMAGES IN NINETEENTH-CENTURY HUNGARIAN
THEATRE**

The aim of my paper is to examine the circulation of theatre practices, scientific findings, and technological environment in early nineteenth-century Hungarian contexts. I will focus on how contemporary medial and sensual experiences and representations were formed by theatre practices and also on how new spatial and visual experiences were affected in the process of urbanization. Analyzing science as performance and theatrical performances affected by scientific findings together can reveal new models and representations of the human and its environment.

The era of the long nineteenth century marked a dynamic rise of new visual experiences, allowing Western audiences to interact with various optical media both in public and private spaces. In a more and more visual culture, the immense creation and circulation of novel technologies, ranging from railways and steamships to dioramas, stereoscopes and phantasmagorias, affected the way people experienced their environments, their positions in these environments, as well as themselves as subjects. Therefore early nineteenth-century image technologies offered a chance for

experiments and discoveries, as well as provided a new type of spatial experience and conventions of spectatorship, including institutionalized theatres, scientific demonstrations, and other popular performative practices.

The presentation tries to touch upon how technology, theatre and science in early nineteenth-century Hungarian performative practices were connected to the new modes of visual and spatial experiences in an urbanized environment, where the work of artists, the modes of spectatorship, and theatrical work met new challenges.

DÓBÉK ÁGNES: DRAMAS DEDICATED TO FERENC BARKÓCZY

Ferenc Barkóczy was often greeted with dramatic works in Eger, Felsőtárkány, Nagyszombat (Trnava) and Esztergom, as well as in Podolin (Podolíneč), in his bishopric and later in his archdiocese. The dramas were performed on representational occasions, often with a theme paying tribute to the high priest. The plays were often a part of a multi-part ceremonial event, with short greeting poems before and between the scenes.

The presentation reviews the plays performed in honor of Barkóczy. Among these, I present in detail some texts that have not been reported in the specialized literature. Such is the play performed in 1761 on the occasion of the archbishop's visit to Trnava, entitled *Monumentum pietatis quod supremo suo praesidi musae Tyrnavienses*, which was performed by Jesuit students. The presentation of the dramas reveals how their plot relates to Barkóczy's personality and path of life, who their authors were, where and in what language they were presented.

The presentation analyzes the cultural background that led the high-ranking archbishop to show a keen interest in acting. Barkóczy especially appreciated theatrical performances, which can be deduced not only from the many plays dedicated to him, but also from his library's significant number of volumes containing dramas. In his collection of books, some of which still can be looked into today, we can discover dramas by Goldoni and Metastasio, or works by Molière in Italian translation among others. The presentation of the books contributes to a better understanding of Barkóczy's interest in the drama writers of his time.

SZÍNJÁTÉKOK BARKÓCZY FERENC KÖRNYEZETÉBEN

Barkóczy Ferencet püspöksége, majd érseksége idején számos alkalommal köszöntötték színjátékkal Egerben, Felsőtárkányban, Nagyszombatban, Esztergomban, valamint Podolinban. A drámákat reprezentációs alkalmakkor adták elő, gyakran témájukkal is tisztelegtek a főpap előtt. A színjátékok gyakran egy több részből álló ceremóniális esemény részét képezték, a felvonások elé és közé rövid köszöntő versek illeszkedtek.

Az előadás áttekinti a Barkóczy tiszteletére előadott színdarabokat. Ezek között részletesen bemutatok néhány olyan szöveget, amelyet ezidáig nem ismertetett a szakirodalom. Ilyen az 1761-ben az érsek Nagyszombatban való látogatása alkalmából *Monumentum pietatis quod supremo suo praesidi musae Tyrnavienses* címmel előadott

darab, amellyel a jezsuita diákok köszöntötték. A drámák bemutatásából kiderül, hogy cselekményük hogyan kapcsolódik Barkóczy személyiségéhez és életútjához, kik voltak szerzőik, hol és milyen nyelven adták elő őket. Az előadás elemzi azt a kulturális háttérrel, amelynek hatására a magas rangú egyházfő élénk érdeklődést mutatott a színjátszás iránt. Barkóczy különösen értékelte a színházi előadásokat, erre nemcsak a számos neki ajánlott színpadi darabból következtethetünk, hanem könyvtára jelentős számú, drámákat tartalmazó kötetéből is. Könyvgyűjteményében, amelynek egy része ma is fennmaradt, megtaláljuk többek között Goldoni és Metastasio drámáit, vagy Molière műveit olasz fordításban. A könyvek bemutatása hozzájárul ahhoz, hogy jobban megismerjük Barkóczy érdeklődését korának drámaszerzői iránt.

EGYED EMESE: DÉGUISEUR LE JEU THÉÂTRAL?(GEORG BUCHANAN–ISTVÁN ILLYEFALVI: JEPHTÉ)

La tragédie biblique latine de George Buchanan ayant pour titre *Jephtes sive votum* (1554) avait été traduite très tôt en français et en d'autres langues européennes. La variante hongroise est mentionnée par le poète Balassi Bálint (1554-1594) si elle a jamais existé n'est pas trouvable. Enfin l'oeuvre sur la sacrifice de la fille de Jephté est parue en 1590 et en 1597, sous le nom d'Illýefalvi István („Illýefalvi István interprete”) à Kolozsvár (Cluj), alors une ville protestante de la l'état nommé Transylvanie, chez la veuve Heltai, une maison d'édition qui avait publié a l'époque toute une série de romans versifiées (en hongrois »széphistóriák »). Le livre représente aujourd'hui une rareté, on n'en connaît que deux exemplaires. Le *Jephté* hongrois est une histoire versifiée en alexandrins, l'auteur est mentionné sur la feuille de titre („autore Buchanan”), mais sa forme n'est pas celle d'un drame. Le texte en hongrois est une narration, même si le traducteur y maintient les situations signalées par Buchanan et s'il y a introduit un grand nombre de dialogues. C'est un texte d'une haute qualité pourvu d'une postface rédigée par le traducteur même. Nos questions, au-delà de la comparaison stylistique visent la cause de ce changement de genre qui semble être la conséquence du contexte culturel de l'époque. Dans nos recherches sur visant cette dramaturgie „déguisée”, nous espérons trouver des arguments dans la littérature universelle aussi (surtout dans *L'Histoire Éthiopique* d'Héliodore et dans l'*Argenis* de John Barclay).

FÖLDES DY GABRIELLA: BESSENYEI GYÖRGY: ÁGIS TRAGÉDIÁJA – OBERNYIK KÁROLY: KLEONISZ

(AZ URALKODÁS LEHETŐSÉGEINEK KORLÁTOZOTT MEGVALÓSULÁSA KÉT AZONOS TÉMAKÖRŰ TRAGÉDIA KÜLÖNBÖZŐ MEGOLDÁSAIBAN)

Ugyanazon történet spártai szereplőkkel, tragikus végkifejlettel. A szerzők más-más szemszögből világítják meg az eseményeket, más szereplőket állítanak a mű fókuszába, így mindketten más végkifejletre, és eszmei mondanivalóra jutnak.

Mind Bessenyei, mind Obernyik szándéka a saját korukban meglévő feszítő politikai ellentmondás feloldása, valamelyes magyarázata akart lenni. Üzenetüket egy klasszikus görög tragédia sorai közé rejtették el, hiszen ezáltal szabad kezük volt a megvalósításban. Nem kellett vigyázni arra, vajon politikailag megfelelő-e az uralkodói önkényről, a magyar kiszolgáltatottságról írt vallomás, mert a spártai környezet elfedte mindezt.

Bessenyei műve 1772-ben keletkezett és jelent meg, később az *Ágis tragédiája* vált a magyar felvilágosodás korszakát megnyitó, beharangozó emblematikus művévé. Obernyik Károly *Khelonisza* nyolcvanegy évvel később, 1853-ban keletkezett, nem ismert, köztudatba nem került tragédiáról van szó, amely megbújik a szerző közepes, vagy annál kicsit jobban sikerült drámái között. Színházi előadásra csak mutatóban kerültek ezek a művek, inkább könyvdrámaként tartja számon őket az irodalomtörténet.

Dolgozatomban mindkét drámát elemzem a cselekményen keresztül, illetve összehasonlításra kerül a két történelmi kor háttéré, megoldási különbsége, a szereplők jelleme, és a művek üzenete. Végül a klasszikus forma kiüresedéséről is ejtenék szót.

JACKOVÁ, MAGDALÉNA: STAGING OF EARLY MODERN BIBLICAL PLAYS FROM CZECH LANDS

Biblical plays were very popular genre in the early modern age, which applies to the Czech Lands as well; indeed, they are the most frequent genre to be found among the texts that have been preserved from the second half of the 16th century and the early 17th century. Nowadays a total of sixteen printed biblical dramas from this period are available.

It is generally assumed that these plays were performed on stage by students of Latin schools or townsfolk. However, the question arises whether we have sufficient evidence to claim that the plays were actually staged. Can it be stage directions that provide us with such evidence? And what can they (as well as the structure of the plays) tell us about the shape of the stage and staging method at that time? These are two issues that I will deal with in my paper.

JÁNOS SZABOLCS: MOBILITÁS ÉS KAPCSOLATHÁLÓK A 18–19. SZÁZADI ERDÉLYI SZÍNJÁT SZÁSBAN

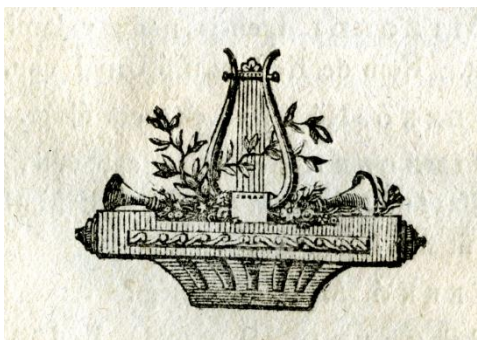
A 18. század utolsó és a 19. század első évtizedeinek erdélyi (magyar és német) színjátszásának jellemző vonása a vándortársulati forma, illetve az egyes városokban fellépő társulatok váltakozása, amelyek mellé – főleg a 19. században – felzárkóznak neves bel- és külföldi színészek hosszabb-rövidebb ideig tartó fellépései is. A mobilitásnak ezen formái a színházigazgatóktól és színházi vállalkozóktól komoly közönség- és helyismeretet, elsősorban azonban komoly kapcsolati hálót követelt meg. Sok esetben ez utóbbi képze a társulat sikerességének legfontosabb tényezőjét az adott játékhelyen.

Dolgozatomban néhány hálózati elméleti megfontolásból kiindulva vizsgálom a 18-19. században Erdélyben fellépő magyar és német társulatok kapcsolathálóit, azoknak

szerepét a vendégszereplések megszervezésében és a professzionális színházi intézményrendszer működtetésében. Szintén vizsgálat tárgyát képezik a mobilitás formái, annak motivációi és feltételei, valamint a megvalósulás módzatai. A vizsgálat során főleg korabeli forrásokra támaszkodom, elsősorban sajtócikkekre, visszaemlékezésekre, útleírásokra, levelezésekre.

KLOSOVÁ, MARKÉTA: *ACTORS AND ACTING IN THE COMENIUS'S CYCLE SCHOLA LUDUS*

Unlike other extant theatre plays of the 16th and 17th centuries, the introduction to Schola ludus contains detailed performance instructions, including e.g. information regarding the selection of actors and dress rehearsal. Moreover, eight plays of the cycle contain author's notes which provide a detailed record of performance practice and acting of students who were supposed to present not only objects and devices but also real relationships and emotional states, as well as actions that imitated real world actions. Comenius's notes suggest, that he preferred realistic style of acting which considerably differed from stylized acting that prevailed in the 17th century Europe and which was described e.g. by the Jesuit Franciscus Lang at the beginning of the 18th century.

KOVÁCS DOMINIK: *A 18. SZÁZADI TRAGIKUS MŰFAJOK HOMOGENIZÁLÓDÁSA ÉS STÍLUSELEMEIK KISFALUDY KÁROLY STIBOR VAJDA CÍMŰ TÖRTÉNELMI SZOMORÚJÁTÉKÁBAN*

Kisfaludy Károly 1819-es *Stibor vajda* című szomorújátéka a műfaji összetettségéből adódóan számos kapcsolatot tart fenn a 17-18. századi európai színjátszást meghatározó drámatípusokkal, így például a vitézi játék, a német eredetű lovagdráma, illetve a végzetdráma hagyományával. A történet középpontjában a Zsigmond király

környezetéhez tartozó földesúr hataloméhsege és bosszúvágya áll, amely igen gyakran a nyílt színi borzalmak esztétikáján keresztül mutatkozik meg. A végkifejlet meglehetősen szemléletes: az indulataitól már-már tébolyodottá váló Stibor vajda egy tragikus véletlen áldozatává válik. A természetben leheveredve egy kígyó támadja meg és rágja ki a szemét. Ezt követően a démonikus vízióktól gyötört nagyúr leveti magát egy szikláról – éppen arról, amelyről korábban ő taszította a halálba az egyik alattvalóját.

Döbrentei Gábor megállapítása szerint a végzetdráma sajátossága, hogy a külvilágnak az individuumra gyakorolt eseményeit, a véletlenszerűséget és a kényszert egyaránt belső konfliktussá alakítja, „a gyorslángolat ellen hiába harcoló hős önmagával hasonul meg”.

Hipotézisem szerint az az előzményhálózat, amely 1819-ben még kevésbé szervesen, inkább egymással párhuzamosan van jelen a *Stibor vajda* cselekményvezetésében, a 19. század folyamán a romantikus rémdráma stílusában egységesül. Ilyenformán Kisfaludy Károly történelmi szomorújátéka a műfaj egyik korai példájának tekinthető. Előadásom első szakaszában azokat a 18. századi európai drámasztruktúrákból származó hatáselemeket mutatnám be, amelyek a későbbiekben már a rémdráma tematikai jegyeként funkcionálnak. Ezt követően a *Stibor vajda* releváns szövegpéldáit elemezném a műfaji besorolhatóság, az önmagáért való borzongáseztétika, illetve a jellemformálás kérdései felől.

KOVÁCS VIKTOR: CONNECTION BETWEEN THE INTRIGUING FEMALE CHARACTER AND THE SYMBOLS OF THE NIGHT IN THE TRANSLATION OF DIE ZAUBERFLÖTE [A BOSZORKÁNYSÍP] BY MIHÁLY CSOKONAI VITÉZ

Elisabeth Frenzel says in her work *Motive der Weltliteratur* that in terms of literary history the archaic and representative character of the „diabolical temptress” (Die dämonische Verführerin) is strongly connected to the symbols of darkness and night. Frenzel’s research reflects on the similarities between the allegoric character of the Moon (Der Mond) and the ‘diabolical temptress’.

The aim of my presentation is to analyze the intriguing character of the Hungarian translation of *Die Zauberflöte* (The Magic Flute) by Mihály Csokonai in tandem with the night-references of the text. Since the well-known opera of Mozart was staged firstly, the role of the Queen of the Night has become the most emblematic character of the play. As Géza Fodor writes, basically the Queen is not a real villain, not an active participant of the plot. She instantiates the world of amorality.

Comparing with the other versions of Hungarian translation, the work of Mihály Csokonai has some special issues in terms of depiction of the immoral Queen. In her first appearances she is called by her servants as ‘Queen of Starfire’ („csillagtűzi királyné”). Instead of the dark pictures, the character is introduced by the symbols of light and brightness. It seems that in Csokonai’s version the dark side of her personality emerges on a slower way than in the other versions. Firstly the Queen represents her calm and kind attitude, and during this time she uses the visual keys of

brightness. Later, when she turns to be more vindictive, she identifies herself as the governess of the Night.

In the view of my hypothesis this dramatical way of the villain's depiction is a unique feature in the row of the translations of *Die Zauberflöte*. My aim is to present a comparative parsing between the version of Mihály Csokonai, László Sebestyén and Zsolt Harsányi.

KÖVÁRI RÉKA: ÉNEKEK A CSÍKSOMLYÓI PASSIÓJÁTÉKOKBAN (FERENCES ISKOLADRÁMÁK 2–3 KÖTET)

A *Régi Magyar Drámai Emlékek XVIII. századi* sorozatban 2009-ben útjára indult a *Ferences iskoladrámák* közreadása, ami hosszabb szünet után 2020-ban új lendületet vett. Az első kötet a csíksomlyói passiójátékok első két évtizedét mutatta be. A következő kötetek már szűkebb időintervallumban mozognak, mert szinte minden évben adtak elő valamilyen misztériumjátékot Csíksomlyón.

Tervezett előadásunkban e sorozat második és harmadik kötetének zenei részét mutatjuk be. A második kötetben megjelennek pl. a *Bűnös lélek, sirasd kérlek*, a *Jaj, nagy kedven tartott szerelmes Szülöttem*, vagy a *Jézus szenvedéséről* kezdetű énekek, de más dallamokra is van utalás a játékokban, illetőleg az első kötetben már közreadott énekekre és dallamokra is vissza-visszaautalunk.

LACZHÁZI GYULA: BARÁTSÁG ÉS FÉRFIASSÁG GYÖNGYÖSI ISTVÁN FLORENTINA-DRÁMÁJÁBAN

Az *Igaz barátságnak és szíves szeretetnek tüköre* című darab, melynek szerzője nagy valószínűséggel Gyöngyösi István volt, a 17. századi magyar drámairodalom kiemelkedően fontos alkotása. Ennek ellenére értelmezéstörténete nem mondható élénknek. Az irodalomtörténeti recepcióban az utóbbi időben a szövegahagyományozódás és a szerzői attribúció kérdése állt a középpontban. Dömötör Tekla drámatörténeti áttekintése és Agárdi Péter Gyöngyösi-kismonográfiája óta voltaképpen Demeter Zsuzsa 2004-ben publikált tanulmánya az egyetlen, a műről írt részletes elemzés. Az értelmezések közös alap gondolata, hogy a *Florentina*-dráma értékszerkezetében valami fajta kettősség fedezhető fel. Demeter tanulmánya szerint Gyöngyösi „tüköre” görbe tükör, a darab ironikus, parodisztikus, szatirikus jellegű, s végső soron minden értéket, toposzt (a barátságot, a szerelmet, a vitézséget) megkérdőjelez, ily módon a barokk korra jellemző széttöredezettséget, látszat és lét, ember és valóság szétszakíttottságát fejezve ki. Előadásomban erre az értelmezési javaslatra szeretnék reflektálni, azt a barátság, illetve a férfiasság kultúrtörténetének kontextusában továbbgondolva. A *Florentina*-dráma ugyanis Gyöngyösi más műveihez hasonlóan kettős arculatú: olvasható a házassággal végződő szerelmi történetként, melyben Hermiás, a barát csupán a férfi főhős, Philosténész segítőjeként kap szerepet, de olvasható egy barátság történeteként is, melyben a Philosténész és

Florentina közötti szerelem csupán másodlagos szerepű, a barátság próbájaként, megerősítéseként funkcionál. Érdekes ezért a barátság tematikáját alaposabban szemügyre venni: ehhez többek között Csehy Zoltánnak a kora újkori barátságretorika költészetbeli megjelenésére vonatkozó elemzései, valamint a nemzetközi szakirodalomban élénkülő férfiasság-kutatások adhatnak ösztönzést.

MEDGYESY S. NORBERT: *PRÄFIGURATIONSTYPEN UND SINNBILDER IN DEN MYSTERIENSPIELEN VON SCHOMLENBERG AUS DEN 1740ER UND 1750ER JAHREN ~ ELŐKÉP-TÍPUSOK ÉS EMBLÉMÁK A CSÍKSOMLYÓI MISZTÉRIUMDRÁMÁKBAN (1740-ES, 1750-ES ÉVEK)*

Der Vortrag beschäftigt sich mit den biblischen (1740, 1741, 1752) und den anderen, allegorischen (1742) Präfigurationstypen der Passionsspiele, die in den 1740er und den 1750er Jahren von den Franziskanern in Schomlenberg vorgestellt wurden. Das am Karfreitag des Jahres 1757 vorgeführte Mysterienspiel wird ausführlicher behandelt. In diesem Drama werden nämlich nicht nur die sieben alttestamentlichen Präfigurationen der Passionsgeschichte von Sponsus Coelestis (Christi) dargestellt, sondern die zehn Szenen, der Prolog und der Epilog fangen jeweils mit einem Sinnbild mit dem Titel *Figura* an. Auf den Emblemen zeigen die allegorischen Gestalten und die wahren Präfiguren immer das Wesentliche und die Aussage der nächsten Szene an, die konkrete und die übertragene Bedeutung des folgenden Auftrittes wird darauf angekündigt. Das im Jahr 1743 vorgeführte Passionsspiel macht das Bild der Verabschiedung von Tobias von seiner Mutter, bevor er sich auf den Weg macht, zur biblischen Präfiguration der apokryphen Szene des Abschieds Jesu in Bethanien. Im Passionsspiel von 1744 stehen die Teufelsfiguren bis zur Kreuzigung im Mittelpunkt. Das Fronleichnamsspiel *Pro Festo Corporis Christi* ist einzigartig in dem Sinne, dass es ein theologisch-didaktisches Lehrstück ist, in dem Präfigurationen aus dem Alten Testament angeführt werden.

Az előadás elsősorban az 1740-es és 1750-es években bemutatott csíksomlyói ferences passiójátékok bibliai (1740, 1741, 1752) és más, allegorikus (1742) előképtípusaival foglalkozik. Kiemelten az 1757 nagypéntekén bemutatott misztériumjátékot tárgyalja. Ugyanis ebben a drámában Sponsus Coelestis (Krisztus) szenvedéstörténetnek nemcsak hét ószövetségi előképét jelenítették meg, hanem a 10 scena, a Prologus és az Epilogus *Figura* név alatt egy-egy emblémával kezdődik, melyben allegorikus szereplők és valóságos előképek illusztrálják a soron következő jelenet lényegét, mondanivalóját, valós és átvitt értelmét. Az 1743-ban előadott passiójáték apokrif jelenethez, a betániai búcsúzáshoz rendel bibliai előképet az útra induló Tóbiás és anyja, Anna búcsúzási szcénájával. Az 1744-es passiójátékban a keresztre feszítésig az ördögfiguráké a főszerep. Egyedi a *Pro Festo Corporis Christi* című úrnapi játék, amely egy didaktikus, teológiai tandráma az ószövetségi előképek említésével.

MILLEI MÓNKA: *DIE WOLFGANGUS-EXEMPEL IN EINER DEURSCHER PREDIGT (1749) UND IN EINEM PASSIONSSPIEL VON CSÍKSOMLYÓ (1760)*

Im 18. Jahrhundert eine des wichtigsten Ziel der Schuldramas von Csíksomlyó ist die Lehre: mit den Dramas hat man Gewissensprobleme vorgetragen, damit sie einen Vexierspiegel vor den Schauspielern und den Publikum aufgestellt hat. Die Geschichte von Wolfgangus und Lucretia wurde in ungarische Relation von einem Passionsspiel in Csíksomlyó verarbeitet, das am 4. April 1760. am Karfreitag vorgestellt hat. Die Figuren des Dramas wurde von einem Augustinermönch, Marcellino Pfalzer im Jahr 1749 im Augsburg in einem Exempel-Predigt geschrieben. Diese Exempel-Predigt wurde zum ersten Sonntag des Fastenzeites geschrieben und findet sich im Buch Herrliche Zur Tugend und Buß anreizende Beyspihl, Das ist Kurtze, und lehrreiche Exempel-Predigen Auf alle Sohn- und Feyertäg Der Heil.

Der junge Wolfgangus und seine Liebe, Lucretia wurden im beiden Beispiel als Exempel vorkommen. Die zwei Texten benutzen verschiedene Methoden, um die Moral abzuziehen. In meiner Präsentation werde ich die beide Texte vergleichen, um die Methoden, Unterschiede und Ähnlichkeiten zwischen den Passionsspiel und Prädigt zu präsentieren.

PINTÉR MÁRTA ZSUZSANNA: *EGER SZÍNHÁZI ÉLETE 1692–1799*

Eger színházi és zenei élete a legjobban dokumentáltak és a legjobban feldolgozottak közé tartozik, hála a különböző szerzetesrendek Historia Domusainak, a Sodalitas Eucharistica jegyzőkönyveinek, és a gazdag levéltári anyagnak. Ezek feldolgozásában Staud Géza, Kilián István és Bárdos Kornél végzett kiemelkedő munkát. A sokféle forrás alapján képet kaphatunk a reneszánsz korszak teátrális szokásairól, a barokk Eger látványosságairól és a jezsuita gimnáziumban, illetve a püspöki iskolában (a papneveldeben) folyó színelőadásokról egyaránt. Az első előadást az 1688-ban alapított jezsuita gimnázium tanárai már 1692-ben megrendezték, s ettől kezdve több mint 250 előadást láthatott az egri közönség 1773-ig. A jezsuita rend feloszlása után sem szűnt meg ez a gyakorlat, erről tanúskodik egy 1776-os adat, amelyet sikerült részletesebben is feltárni. Az egri püspökök mecenatúrájának köszönhetően nyomtatott színlapok is készültek az előadásokhoz, és 1754-től már a gimnázium színháztermét használhatták, amely gazdag jelmez- és díszlet-készlettel is rendelkezett. 1784 után az egri kispapok gondoskodtak a város farsangi szórakozási lehetőségeiről, vígjátékaik olyan népszerűek voltak, hogy Eszterházy Károlynak rendeletekkel kellett szabályozni a színházi előadások látogatását. 1793 után már a Líceum adott otthont az egri színjátszásnak, amelyben a püspök tervei szerint egy korszerű színházterem is helyet kapott.

SAULINI, MIRELLA: *TWENTY-FIVE YEARS OF RESEARCH ON JESUIT DRAMA: AN ITALIAN CONTRIBUTION TO THE HISTORY OF THEATRE*

The international conference *I Gesuiti e i Primordi del Teatro Barocco in Europa*, in 1994, was a gathering of European experts in Jesuit theatre. They suggested new strategies for research and, in Italy, the conference was the very first step to a revaluation of the studies on Jesuit theatre.

A second unavoidable contribution was, in 1999, an essay where Cesare Questa, a Latinist of distinction, makes a critical analysis of some Jesuit Latin tragedies. He demonstrates that Jesuit playwrights took Seneca as their main model in structure, meter and plot.

From then on, scholars have provided us with essays focusing on circumstances of staging, with chronological repertoires and with editions of individual Jesuit tragedies. The period Italian scholars are mainly concerned with is the 17th century. For example, they put an emphasis on the cultural context of Jesuit theatre in Milan and on the repertory staged at the Collegio Romano.

Bilingual editions with commentary of Bernardino Stefonio's (1562-1620) tragedies and editions with commentary of Ortensio Scammaca's (1562/1565?-1648) tragedies have made the works of two greatest Italian dramatists accessible to modern readers.

The research has confirmed the didactic and religious purpose of Jesuit dramas, of course. At the same time, it has pointed out that Jesuit theatre ran parallel to the secular one; for example: in performing historical tragedies, using machineries and drawing inspiration from classical and biblical sources. Summarizing, Jesuit theatre has been demonstrated to be part and parcel in the history of Theatre.

SZALISZNYÓ LILLA: „*MINT SZÍNI HATÁST NEM IGÉRŐ, VISSZAUTASÍTOTT*”
A NEMZETI SZÍNHÁZ DRÁMABÍRÁLÓ BIZOTTSÁGÁNAK MUNKÁJA

A magyar nyelvű intézményes színjátszás történetében az 1837 augusztusában megnyíló Pesti Magyar Színház volt az első olyan játszóhely, amely mindennapos előadástartásra rendezkedett be. Noha az intézménynek a vándorszínészet keretei között még elképzelhetetlen új működési rend fenntartása érdekében változatos, folyamatosan bővülő repertoárra volt szüksége, csak olyan darabokat tűztek műsorra, amelyeket előzetesen elbíráltak. Az eredeti, magyar nyelvű színművek elfogadása vagy elutasítása a drámabíráló bizottság hatáskörébe tartozott, amelyhez tematikai megkötés nélkül és folyamatosan be lehetett adni az alkotásokat. A szépírókból és színészekből álló testület a darabok véleményezésekor gyakorlatias elvet érvényesített: elsődleges szempontként a színi hatást jelölte meg. Első évekbeli működéséről ma már csak Pukánszky Kádár Jolán tanulmányából tudunk, a bizottság munkáját dokumentáló első jegyzőkönyv az induló évtized végéről, az 1846. január 23. és 1851. október 22. közötti évekből maradt ránk. A jegyzőkönyvek szisztematikus feldolgozását tudtommal még senki sem kezdte el, hozzávetőleges adataink sincsenek arról, hogy évadonként hány színmű érkezett a Nemzeti Színházhoz, s az elbírált műveknek mekkora hányada került be a repertoárba. Előadásomban e kéziratos

forrástípusra támaszkodva azt szeretném bemutatni, kiknek volt befolyása az újonnan írt magyar nyelvű drámák korabeli recepciójára, a szerzők milyen színjátéktípusokkal jelentkeztek, a szomorújátékok, tragédiák esetében mely történelmi eseményeket tematizáltak, az évtizedek során a műfajiságot illetően történtek-e elmozdulások, mely évadok kapcsán fedezhetők fel sűrűsödési pontok, s mikor érkezett be a legkevesebb mű. Noha a jegyzőkönyvek a megbeszélések részleteit, az esetleges vitákat nem rögzítik, mégis bőséges és ebből a szempontból még nem vizsgált információt adnak a mindenkori bizottsági tagoknak a kortárs drámairodalomra való rálátásáról. Mivel a forrásanyag az ország vezető színháza esetében mutat rá arra, hogy több évtized alatt hány színdarab született, egy ilyen irányú kiterjesztett kutatás idővel talán segítséget nyújthat annak feltárásához is, hogy a 19. század második felében nagyságrendileg mekkora eredeti magyar drámaterméssel számolhatunk.

SZEGEDI ESZTER: ÉRVEK ÉS ELLENÉRVEK AZ INTRICHI D'AMORE CÍMŰ KOMÉDIA ATTRIBÚCIÓJA KAPCSÁN

Az *Intrichi d'Amore* című komédiát 1598-ban Caprarolában mutatták be egy helyi akadémia kezdeményezésére, majd 1604-ben Torquato Tasso neve alatt jelent meg Viterbóban. A 17. század elején Palermóban is többször színre vitték. Tasso szerzősége a költő életéből nem dokumentált, egyetlen, 1586 júniusában kelt, Giovan Battista Licinóhoz címzett levelében tesz csak említést egy közelebbiről meg nem nevezett komédiáról, amelyet Cesare d'Este felesége, Virginia de' Medici számára írt. Enrico Malato a komédia 1976-os kritikai kiadásában egyértelműen Tasso szerzősége mellett foglal állást, Pasquale Stoppelli azonban egy két évvel későbbi cikkében meggyőzően érvel egy, a magyar irodalomban Balassi *Szép magyar komédiája* kapcsán jól ismert római komédiáról, Cristoforo Castelletti szerzősége mellett. A vitához többen is hozzászóltak (Luigi Squarzini, Romeo De Baggis, Giorgio Petrocchi), de máig nincs konszenzus. Előadásomban megpróbálom alaposan körüljárni a Tasso, illetve Castelletti szerzősége mellett és ellen szóló érveket, és állást foglalni a kérdésben.

VANYÁK DÓRA MARIANN: MORALITÁSOK GYAKORLATI ALKALMAZÁSA A KÖZÉPISKOLAI NEVELÉSBEN

Bár az iskoladrámák a 2020-as Nemzeti Alaptantervben egyetlen tantárgynál sem szerepelnek, számos olyan színmű található közöttük, amelyek segítségével a tanulók saját életükkel kapcsolatos kérdésekre is választ találhatnak. Az ember számos esetben kerül sorsfordító döntéshelyzetbe, ahol megragadhat, de el is szalaszthat egy kínálkozó lehetőséget. A 14–18 éves középiskolai tanulók ebben az életkorban találkoznak először komolyabb döntéshelyzetekkel, erkölcsi dilemmákkal, és ekkor kezdik megtapasztalni ezek súlyát és következményét is.

Kutatásomban olyan középkori iskoladrámákkal foglalkozom, amelyekben a főszereplők lehetőséget kapnak az üdvözülésre az erényes élet választásával vagy a bűnbánattal, a kérdés már csak az, hogy meghozzák-e a megfelelő döntést.

A *Hippoclidés tragédiája* című, Csíksomlyón 1737. április 19-én bemutatott dráma középpontjában a címszereplő, Hippoclidés elkárhozása áll, aki a többszöri figyelmeztetés ellenére sem bánja meg bűneit. A dráma célja a bűnös léteztől való elrettentés Hippoclidés példáján keresztül.

A középiskolás tanulók első olvasatra talán nem érzik magukhoz közelállónak a témát, jóllehet pont abban a személyiségfejlődési szakaszban vannak, amelynek sajátossága az identitáskeresés, a közösséghez való tartozás vágya és a saját értékrend kialakítása. A dráma elemzése és színpadra állítása révén szembenézhetnek saját életük kísértéseivel, és közösen kereshetnek megoldást e kísértések ellen, miközben közelebbről megismerik társaikat és közös élményeket szereznek.

Kutatásom célja, hogy a drámaelemzést követően összeállítsak egy projekttervet, amelyben a diákok különböző drámajátékok segítségével közelíthetik meg az adott darabot. A projekttervben a dráma témájához, a foglalkozás dinamikájához és a csoport életkorához illeszkedő drámajátékok találhatók, amelyek segítségével egy, a drámapedagógiában járatlan középiskolai tanár is feldolgozhatja az osztályával *Hippoclidés tragédiáját* vagy a kutatás szövegbázisát képező többi iskoladráma valamelyikét (pl. *Crassianus tragédiája*, *Lázár-játék*, *Akárki*, *Passiójáték Volfgangus történetével*).

ZENTAI MÁRIA: „*A KROKODILUS TEJE*”. A BÁNK BÁN ÁTVÁLTOZÁSAI: KATONA, EGRESSY, NÁDASDY

A médiumváltással járó adaptációk között gyakori az az eset, amikor irodalmi mű, dráma vagy regény operaszövegkönyv alapjául szolgál. Az önálló életre kelő új mű ismertségben, népszerűségben sokszor felülmúlja a forrást, ahogy az például Prosper Mérimée *Carmen* című kisregényével történt. Erkel Ferenc *Hunyadi Lászlója* ebbe a csoportba tartozik: az alapjául szolgáló drámának, Tóth Lőrinc művének a sorsa már a saját korában a (megérdemelt) feledés lett. Egészen más a helyzet a *Bánk bánnal*, amelynek szövegkönyve szintén Egressy Béni munkája. Katona József és Erkel Ferenc, dráma és opera egyaránt a magyar kulturális kánon legfelső régiójába került, és tartja is pozícióját a mai napig.

Az adaptáció mindig értelmezés is. A szövegkönyvek ugyanakkor a médiumváltás miatt az irodalomtörténeti érdeklődés köréből már kikerülnek, a zenetudomány perspektívájából pedig természetesen másodlagos jelentőségűek. Olyan ikonikus alkotások esetében, mint a *Bánk bán*, születtek azért elemzések a dráma és az operalibrettó viszonyáról, de ezek a leginkább szembetűnő változásokra szorítkoznak. Ráadásul a *Bánk bánnak* az 1930-as években született, Nádasdy Kálmán, Oláh Gusztáv és Rékai Nándor nevéhez kötődő átdolgozását a zenetörténészek oly mértékben elutasítják (miközben a színházi gyakorlat egy kísérlet után visszatért az átírt változathoz vagy a kettő kombinációját hozta létre), hogy alig hajlandóak foglalkozni vele.

Előadásomban a dráma és a két szövegkönyv viszonyát vizsgálom, különös tekintettel Melinda alakjára.

JEGYZETEK

[illegible]

[illegible]